

UDZIAŁ POLICJI W JURYSDYKCYJNYM POSTĘPOWANIU KARNYM SKARBOWYM

MARTA ROMA TUŻNIK*

DOI: 10.26399/iusnovum.v15.1.2021.08/m.r.tuznik

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Kodeks karny skarbowy¹ dzieli organy postępowania przygotowawczego na dwie grupy: finansowe organy postępowania przygotowawczego oraz niefinansowe organy postępowania przygotowawczego. Do pierwszej kategorii zalicza się naczelnika urzędu skarbowego, naczelnika urzędu celno-skarbowego oraz Szefa Krajowej Administracji Skarbowej (art. 53 § 37 k.k.s. oraz art. 118 § 1 pkt 1–3 k.k.s.). Natomiast niefinansowymi organami postępowania przygotowawczego są: Straż Graniczna, Policja, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmeria Wojskowa oraz Centralne Biuro Antykorupcyjne (art. 53 § 38 k.k.s. oraz art. 118 § 1 pkt 4–6 i § 2 k.k.s.).

Policja, mając status niefinansowego organu postępowania przygotowawczego jest uprawniona do prowadzenia postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe ujawnione w zakresie swego działania (art. 134 § 1 pkt 2 k.k.s.), ale na tym jej udział w postępowaniu karnym skarbowym się nie kończy. Policja jest bowiem oskarżycielem publicznym w jurysdykcyjnym postępowaniu karnym skarbowym, ale tylko w sprawach o wykroczenia skarbowe, gdyż pozbawiono ją takiego uprawnienia w sprawach o przestępstwa skarbowe (art. 121 § 2 k.k.s.).

* dr, Instytut Nauk Prawnych, Administracji i Bezpieczeństwa Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Warszawie, e-mail: marta.tuznik@op.pl, 0000-0001-5895-661X

¹ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, Dz.U. z 2021 r., poz. 408, dalej: k.k.s.

2. UPRAWNIENIA POLICJI W JURYSDYKCYJNYM POSTĘPOWANIU W SPRAWACH O WYKROCZENIA SKARBOWE

Policja, będąc niefinansowym organem postępowania przygotowawczego w sprawach o wykroczenia skarbowe, jest uprawniona do sporządzenia i wniesienia aktu oskarżenia oraz do popierania go przed sądem, a także do występowania w toku całego postępowania, nie wyłączając także czynności po uprawomocnieniu się orzeczenia (art. 121 § 2 k.k.s.).

Jak podkreśla się w doktrynie, w przypadku wniesienia przez Policję aktu oskarżenia oraz popierania go w sprawach o wykroczenia skarbowe, zyskuje ona status oskarżyciela publicznego w tej kategorii spraw. Wynika to z treści art. 121 § 1 k.k.s., który stanowi, że oprócz prokuratora oskarżycielem publicznym przed sądem jest organ wnoszący i popierający akt oskarżenia².

Refleksji naukowej należy poddać zagadnienie zakresu uprawnień przysługujących Policji z racji posiadania przez nią statusu oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia skarbowe. Kwestia ta była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, który w uchwale z dnia 16 listopada 2000 r., dotyczącej zwrotu sprawy o wykroczenie skarbowe do postępowania przygotowawczego w sytuacji, gdy akt oskarżenia wniosła Policja, podjął się rozstrzygnięcia tego, czy sąd powinien, w przypadku stwierdzenia istotnych braków postępowania przygotowawczego, zwrócić sprawę prokuratorowi, czy też organowi, który wniósł akt oskarżenia (w omawianej sprawie – Policji). Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że zwrot sprawy o wykroczenie skarbowe, w której akt oskarżenia wniosła Policja lub inny niefinansowy organ postępowania przygotowawczego, następuje w trybie art. 339 § 3 pkt 4 Kodeksu postępowania karnego³ (obecnie art. 339 § 3 pkt 3a k.p.k.) do prokuratora. Zdaniem Sądu Najwyższego niefinansowe organy postępowania przygotowawczego nie zostały wyposażone w żadnym z przepisów Kodeksu karnego skarbowego w kompetencje przysługujące w postępowaniu przygotowawczym i sądowym prokuratorowi, gdyż odmiennie niż w przypadku finansowych organów postępowania przygotowawczego dyspozycja art. 122 § 1 k.k.s. do nich się nie odnosi⁴. Oczywiście jest więc to, że cesja kompetencji prokuratora na finansowy organ postępowania przygotowawczego, o jakiej mowa w art. 122 k.k.s., nie wystąpi w przypadku Policji. W rezultacie, gdy organ ten będzie działał przed sądem w roli oskarżyciela publicznego, będą mu przysługiwały uprawnienia strony postępowania, a nie te, które są wyraźnie zastrzeżone dla prokuratora. Przykładowo Policji nie będzie przysługiwało prawo do wyrażenia zgody na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności przez oskarżonego (art. 387 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.), gdyż przepis nie mówi o stronie, czy ogólnie o oskarżycielu publicznym, a o pro-

² H. Skwarczyński, *Uprawnienia Straży Granicznej w postępowaniu o przestępstwa i wykroczenia skarbowe*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2003, nr 3, s. 109; idem, *Udział Policji w postępowaniu karnym skarbowym po nowelizacji k.k.s.*, „Przegląd Policyjny” 2006, nr 2, s. 92.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. z 2021 r., poz. 5343, dalej: k.p.k.

⁴ I KZP 38/00, OSNKW 2000, nr 11–12, poz. 98.

kuratorze. Pozbawienie zaś Policji prawa do wniesienia wniosku o skazanie bez rozprawy będzie już wynikało z samego art. 156 § 1 k.k.s., a gdyby nie było tego przepisu, takie wyłączenie nastąpiłoby z mocy art. 335 § 1 *in principio* k.p.k., który mówi o prokuratorze, a nie o oskarżycielu publicznym⁵.

Policja, będąc oskarżycielem publicznym w sprawach o wykroczenia skarbowe, zyskała uprawnienie do odczytania aktu oskarżenia, rozpoczynającego przewód sądowy (art. 385 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 oraz art. 157 k.k.s.). Policja jest także kompetentna do zarzucenia oskarżonemu innego czynu, będącego wykroczeniem skarbowym ujawnionym przez nią, oprócz objętego aktem oskarżenia (art. 398 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Policja może również wyrazić zgodę na przeprowadzenie postępowania dowodowego tylko częściowo, jeśli wyjaśnienia oskarżonego przyznającego się do winy nie będą budziły wątpliwości, o ile jednak przedstawiciel Policji będzie obecny na rozprawie (art. 388 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)⁶.

Poza powyższymi uprawnieniami Policji, mającymi swoje źródło w przepisach procedury karnej, które mają odpowiednie zastosowanie na mocy art. 113 § 1 k.k.s. w postępowaniu karnym skarbowym, organowi temu przysługują ponadto takie uprawnienia wynikające bezpośrednio z przepisów Kodeksu karnego skarbowego, jak: prawo zadawania pytań osobie przesłuchiwanej (art. 160 k.k.s.) czy prawo zabrania głosu po zamknięciu przewodu sądowego (art. 162 k.k.s.)⁷.

Udział Policji w roli oskarżyciela publicznego w postępowaniu karnym skarbowym w ogóle nie będzie miał miejsca, gdy z aktem oskarżenia wystąpi prokurator, co w konsekwencji wyłączy uprawnienie Policji do zaistnienia w roli strony postępowania o wykroczenie skarbowe. Wynika to bezpośrednio z przytaczanego wyżej art. 121 § 1 k.k.s., stanowiącego, że oskarżycielem publicznym oprócz prokuratora jest organ, który wnosi i popiera akt oskarżenia przed sądem. Przepis ten nie określa, kiedy i jaki organ może wnieść i popierać oskarżenie, lecz wskazuje jedynie, że uprawniony do wniesienia aktu oskarżenia, przez jego wniesienie i popieranie, staje się oskarżycielem publicznym, choćby nie był prokuratorem⁸.

Pozycja ustrojowa oraz status Policji jako oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia skarbowe wymagają rozważenia poprzez relacje tego organu w stosunku do prokuratora oraz finansowego organu postępowania przygotowawczego⁹.

Policja, będąc niefinansowym organem postępowania przygotowawczego, posiada niższy status względem finansowych organów postępowania przygotowawczego, bowiem systemowo Kodeks karny skarbowy zakłada prymat tych drugich nad pierwszymi. Wynika to z wyraźnie wyłaniającego się z analizy jego uregulowań założenia o istnieniu swoistej przewagi informacyjnej organów

⁵ H. Skwarczyński, *Uprawnienia Straży Granicznej...*, op. cit., s. 110; idem, *Udział Policji...*, op. cit., s. 92–93.

⁶ Idem, *Udział Policji...*, op. cit., s. 93.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem, s. 93–94; T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 415; R.A. Stefański, *Postępowanie przed powszechnym sądem pierwszej instancji w sprawach karnych skarbowych*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 5, s. 72.

⁹ H. Skwarczyński, *Udział Policji...*, op. cit., s. 94; idem, *Uprawnienia Straży Granicznej...*, op. cit., s. 111.

finansowych nad niefinansowymi oraz ich wyspecjalizowania w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe. Ustawodawca stoi na stanowisku, że działalność w procesie finansowych organów postępowania przygotowawczego, lepiej niż w wypadku niefinansowych organów postępowania przygotowawczego, pozwala realizować cele całego postępowania karnego skarbowego. Dlatego też Kodeks karny skarbowy przewiduje obowiązkowy udział finansowego organu postępowania przygotowawczego lub jego przedstawiciela w rozprawie głównej (art. 157 k.k.s.)¹⁰. Udział ten jest przewidziany wtedy, gdy zainicjował on postępowanie sądowe, a więc wniósł – co do zasady – akt oskarżenia do sądu, przeprowadziwszy uprzednio postępowanie przygotowawcze w formie dochodzenia (art. 157 § 1 zd. 1 k.k.s.). W doktrynie podkreśla się, że w sprawach o przestępstwa skarbowe niestawiennictwo na rozprawie głównej finansowego organu postępowania przygotowawczego, który wniósł akt oskarżenia po przeprowadzeniu dochodzenia, tamuje rozpoznanie sprawy, niezależnie od tego, że organ ten został prawidłowo poinformowany o terminie rozprawy. W takim wypadku konieczne będzie zarządzenie przerwy w rozprawie i wyznaczenie jej kolejnego terminu¹¹.

Przepis art. 157 § 1 k.k.s. wymaga analizy z perspektywy sytuacji procesowej, w której w rozprawie głównej w postępowaniu sądowym w sprawie o przestępstwo skarbowe, zainaugurowanym przez finansowy organ postępowania przygotowawczego, bierze udział prokurator. J. Zagrodnik, stosując wykładnię językową powyższego przepisu, uważa, że w opisanym wyżej konfiguracji procesowej, w której akt oskarżenia wniósł finansowy organ postępowania przygotowawczego, uczestnictwo w rozprawie głównej prokuratora na podstawie generalnego upoważnienia wynikającego z art. 45 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s., nie zwalnia organu finansowego z obowiązku udziału w rozprawie głównej w sprawie o przestępstwo skarbowe. Konkludując – w wypadku przyłączenia się prokuratora do oskarżenia na rozprawie wystąpią dwaj oskarżyciele publiczni: prokurator oraz finansowy organ postępowania przygotowawczego¹².

W sprawach o wykroczenia skarbowe uczestnictwo w rozprawie finansowego organu postępowania przygotowawczego ma charakter fakultatywny, a obligatoryjny tylko wtedy gdy prezes sądu lub sąd tak zarządzi (art. 157 § 1 zd. 2 k.k.s.), inaczej niż w sprawach o przestępstwa skarbowe, w których udział w rozprawie tego organu jest obowiązkowy. Odstępstwo od tej zasady ma miejsce w razie wydania przez prezesa sądu lub sąd decyzji (odpowiednio – zarządzenia albo postanowienia), zobowiązującej finansowy organ postępowania przygotowawczego do udziału w rozprawie w sprawie o wykroczenie skarbowe.

Natomiast w sprawach o przestępstwa skarbowe, w których akt oskarżenia wniósł prokurator, finansowy organ postępowania przygotowawczego lub jego przedstawiciel mogą działać obok prokuratora w charakterze oskarżyciela publicz-

¹⁰ T. Razowski, w: P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2017, Lex, teza 1 do art. 157.

¹¹ J. Zagrodnik, w: L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1073.

¹² Ibidem.

nego (art. 157 § 2 k.k.s.). Udział w rozprawie głównej finansowego organu postępowania przygotowawczego obok prokuratora pozostaje więc wyłącznie w sferze uprawnień tego pierwszego. W zakresie stosowania powyższego przepisu do udziału prokuratora w charakterze oskarżyciela publicznego na rozprawie głównej znajduje zastosowanie art. 46 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. Oznacza to, że na prokuratorze spoczywa obowiązek udziału w rozprawie głównej w sprawach o przestępstwa skarbowe, w których postępowanie przygotowawcze było prowadzone w formie śledztwa (*arg. a contrario ex art. 46 § 2 w zw. z art. 46 § 1 k.p.k. i art. 113 § 1 k.k.s.*), a jego niestawiennictwo tamuje rozpoznanie sprawy. W sprawach o przestępstwa skarbowe, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia, a akt oskarżenia wniósł prokurator, jego niestawiennictwo na rozprawie głównej nie tamuje rozpoznania sprawy (art. 46 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)¹³.

Krytyce należy poddać to, że w odniesieniu do udziału w rozprawie niefinansowych organów postępowania przygotowawczego w sprawie o wykroczenia skarbowe ustawodawca nie przewidział w ogóle regulacji prawnej, chociażby analogicznej do tej z art. 157 k.k.s. Wobec tego, jak podkreśla się w piśmiennictwie, należy mieć na względzie art. 121 § 2 k.k.s., który przyznaje uprawnienie Policji do wystąpienia w charakterze oskarżyciela publicznego w postępowaniu przed sądem w sprawach o wykroczenia skarbowe. W takiej konfiguracji procesowej uprawnienie do wystąpienia w charakterze oskarżyciela publicznego przed sądem przysługuje również organowi prokuratorskiemu działającemu obok Policji (art. 45 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.).

W postępowaniu sądowym w sprawie o wykroczenie skarbowe nie bierze już udział finansowy organ postępowania przygotowawczego (*arg. a contrario ex art. 157 § 1 i 2 k.k.s.*), w wypadku wniesienia aktu oskarżenia przez Policję¹⁴.

Ustawodawca przewidział uprawnienie finansowego organu postępowania przygotowawczego do wniesienia i popierania oskarżenia w sprawach o przestępstwa skarbowe. Rozwiązanie w płaszczyźnie normatywnej kwestii uprawnienia finansowego organu postępowania przygotowawczego do wniesienia i popierania oskarżenia w sprawach o przestępstwa skarbowe przebiega dwutorowo. W sprawach, w których finansowy organ postępowania przygotowawczego prowadził śledztwo oraz w sprawach o przestępstwa skarbowe, w których prowadził dochodzenie, akt oskarżenia wprawdzie sporządza finansowy organ postępowania przygotowawczego, ale podlega on zatwierdzeniu przez prokuratora, który wnosi go do sądu (art. 155 § 1 i 2 k.k.s.). Wynika więc z tego, że finansowy organ postępowania przygotowawczego został pozbawiony możliwości spełnienia warunku z art. 121 § 1 k.k.s. w zakresie dotyczącym wniesienia aktu oskarżenia. Mimo to ustawodawca w art. 157 § 2 k.k.s., stanowiącym *lex specialis* w stosunku do art. 121 § 1 k.k.s., wprost przewiduje uprawnienie finansowego organu postępowania przygotowawczego do wystąpienia w roli oskarżyciela publicznego w sprawie o prze-

¹³ Ibidem, s. 1073–1074.

¹⁴ J. Zagrodnik, w: L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, op. cit., s. 1074–1075; I. Zgoliński, w: idem (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 962–963.

stępstwo skarbowe, w której akt oskarżenia wniósł prokurator. W pozostałych sprawach o przestępstwa skarbowe uprawnienie *in genere* do sporządzenia, wniesienia, a następnie popierania oskarżenia przed sądem przysługuje finansowemu organowi postępowania przygotowawczego. Oznacza to, że w tej kategorii spraw, w razie sporządzenia i wniesienia aktu oskarżenia, działa on w procesie sądowym w roli oskarżyciela publicznego (art. 121 § 1 k.k.s.)¹⁵.

Analiza tych regulacji Kodeksu karnego skarbowego jest podstawą do postawienia i udowodnienia tezy, że ustawodawca nie przewiduje uprawnienia do wniesienia i popierania oskarżenia w sprawie o przestępstwo skarbowe przez niefinansowy organ postępowania przygotowawczego, w tym przez Policję. Jak podkreśla J. Skorupka, niefinansowe organy postępowania przygotowawczego nie mogą więc występować w tych sprawach w roli oskarżyciela publicznego, bowiem w tej kategorii spraw akt oskarżenia wnosi i popiera przed sądem prokurator¹⁶.

3. ŚRODKI ZASKARŻENIA PRZYSŁUGUJĄCE POLICJI

Policji jako oskarżycielowi publicznemu w sprawach o wykroczenia skarbowe (art. 121 § 2 k.k.s.) przysługuje prawo składania środków zaskarżenia, a co za tym idzie – posiada ona jako strona uprawnienie do wniesienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego w pierwszej instancji (art. 425 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Będąc oskarżycielem publicznym, Policja ma możliwość zaskarżania orzeczeń, zarówno na korzyść, jak i niekorzyść oskarżonego (art. 425 § 4 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Ustawodawca sformułował wymóg, aby środek odwoławczy pochodzący od oskarżyciela publicznego zawierał wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu oraz uzasadnienie (art. 427 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). W przypadku odmowy przyjęcia środka odwoławczego przez prezesa sądu pierwszej instancji, Policja może wnieść zażalenie (art. 429 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Policja jest uprawniona także do wniesienia zażalenia do innego równorzędnego składu sądu odwoławczego, w sytuacji gdy sąd odwoławczy pozostawi bez rozpoznania przyjęty środek zaskarżenia (art. 430 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Jeśli zaś Policja wnieśe środek odwoławczy na korzyść oskarżonego, to oskarżony nie może go cofnąć (art. 431 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). W takim przypadku również Policja nie może cofnąć środka odwoławczego wniesionego na korzyść oskarżonego, chyba że będzie dysponować jego zgodą (art. 431 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)¹⁷.

W Kodeksie karnym skarbowym została unormowana w sposób autonomiczny kwestia organu właściwego do rozpoznania zażaleń na postanowienia, zarządzenia, czynności, a także brak czynności finansowego organu postępowania

¹⁵ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, op. cit., s. 675–676.

¹⁶ J. Skorupka, *Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu karnego skarbowego*, Warszawa 2020, Lex, teza 5 do art. 121.

¹⁷ H. Skwarczyński, *Udział Policji...*, op. cit., s. 97.

przygotowawczego (art. 167 § 1 k.k.s. oraz w art. 167 § 2 k.k.s. jeśli chodzi o Żandarmerię Wojskową)¹⁸. Analogicznego przepisu Kodeksu karnego skarbowego brakuje w odniesieniu do niefinansowych organów postępowania przygotowawczego, z wyjątkiem Żandarmerii Wojskowej, co skutkuje zastosowaniem w odniesieniu do pozostałych niefinansowych organów postępowania przygotowawczego przepisów Kodeksu postępowania karnego, a ściślej, art. 465 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.¹⁹ Z przepisu tego wynika, że postanowienia niefinansowych organów postępowania przygotowawczego podlegają zaskarżeniu do prokuratora sprawującego nadzór nad tym postępowaniem. Natomiast kontroli postanowień wydanych w procesie karnym skarbowym przez prokuratora dotyczy art. 465 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s., przewidujący kontrolę sądu właściwego do rozpoznania sprawy, chyba że ustawa stanowi inaczej²⁰.

Z kolei od wyroku nakazowego przysługuje środek odwoławczy w postaci sprzeciwu. Prawo jego wniesienia przysługuje oskarżonemu i oskarżycielowi (art. 506 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Jeśli w roli oskarżyciela publicznego wystąpi Policja, to również i ona będzie miała prawo zaskarżenia wyroku nakazowego²¹.

Osobnym zagadnieniem w ramach niniejszych rozważań jest omówienie kompetencji Policji w zakresie przysługujących jej nadzwyczajnych środków zaskarżenia: kasacji oraz wniosku o wznowienie postępowania.

Policja, pomimo posiadania przez nią statusu oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia skarbowe, została pozbawiona możliwości do wnoszenia kasacji. Uprawnienie takie w tej kategorii spraw przyznano bowiem jedynie Prokuratorowi Generalnemu i Rzecznikowi Praw Obywatelskich (art. 167a k.k.s.). W piśmiennictwie podkreśla się, że omawiane rozwiązanie prawne zostało podyktowane niewielką wagą spraw o wykroczenia skarbowe, nieadekwatną do rangi tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia. W konsekwencji Policja może jedynie przedkładać wnioski lub prośby do powyższych podmiotów szczególnych o wniesienie kasacji. Prokurator Generalny czy Rzecznik Praw Obywatelskich, nie przychylając się do prośby lub wniosku, nie jest zobowiązany do wydawania w tym przedmiocie decyzji. Prośba taka powinna zostać rozpatrzona w ramach swobodnego, lecz nie dowolnego uznania podmiotu, do którego została złożona²².

¹⁸ L. Wilk, J. Zagrodnik, *Prawo i proces karny skarbowy*, Warszawa 2019, s. 407.

¹⁹ J. Zagrodnik, w: L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, op. cit., s. 1135–1136; T. Razowski, w: P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 1389; J. Skorupka, w: I. Zgoliński (red.), *Kodeks karny skarbowy...*, op. cit., s. 988.

²⁰ I. Sepioto-Jankowska, *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2017, s. 294.

²¹ H. Skwarczyński, *Udział Policji...*, op. cit., s. 97. Więcej na temat sprzeciwu od wyroku nakazowego: zob. M.R. Tużnik, *Postępowania szczególne w postępowaniu karnym skarbowym*, Warszawa 2013, s. 239–253.

²² T. Razowski, w: P. Kardas, G. Łabuda, T. Razowski, *Kodeks karny skarbowy...*, op. cit., s. 1390–1391; J. Zagrodnik, w: L. Wilk, J. Zagrodnik, *Kodeks karny skarbowy...*, op. cit., s. 1138; J. Skorupka, w: I. Zgoliński (red.), *Kodeks karny skarbowy...*, op. cit., s. 989; Postanowienie SN z dnia 1 lipca 1999 r., V KZ 31/99, OSNKW 1999, nr 9–10, poz. 63 z aprobowaną glosą R. Kmiecika, OSP 2000, z. 2, s. 92.

Jednakże Policja posiada kompetencję do złożenia wniosku o wznowienie postępowania, co może nastąpić także na wniosek strony (art. 542 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Z takim wnioskiem może wystąpić Policja, jeżeli sprawa dotyczy wykroczenia skarbowego, w przypadku którego działała jako strona (oskarżyciel publiczny). Wniosek o wznowienie postępowania, jeżeli nie pochodzi od prokuratora, powinien być sporządzony i podpisany przez adwokata, radcę prawnego albo radcę Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (art. 545 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). H. Skwarczyński słusznie wskazuje, że dostrzegając potrzebę wystąpienia z takim wnioskiem przez Policję, praktyczniejszym rozwiązaniem jest przedstawienie tej kwestii prokuratorowi, który uznając zasadność takiego wniosku, mógłby sam go sporządzić i wnieść do właściwego sądu²³.

Wniosek o wznowienie postępowania składa się do sądu właściwego w przedmiocie wznowienia postępowania (art. 544 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Prezes tego sądu odmawia przyjęcia wniosku, jeśli został wniesiony po terminie lub przez osobę nieuprawnioną albo jest niedopuszczalny z mocy ustawy (art. 429 § 1 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Odmowa przyjęcia wniosku o wznowienie nastąpi także wtedy, gdy w terminie wyznaczonym przez prezesa sądu autor wniosku nie usunął braków formalnych, do czego został wezwany w trybie art. 120 § 1 k.p.k. w zw. z art. 530 § 2 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. Na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o wznowienie postępowania Policji, jeśli była stroną, przysługuje zażalenie (art. 429 § 2 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.).

Pozostawienie wniosku bez rozpoznania następuje wskutek bezzasadnego przyjęcia wniosku lub skutecznego jego cofnięcia. Oddalenie wniosku zachodzi w sytuacji niewykazania podstaw wznowienia. W obu przypadkach Policji przysługuje zażalenie na postanowienie sądu, o ile orzekł o tym sąd okręgowy (art. 547 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)²⁴.

O udziale Policji w posiedzeniu sądu w kwestii wznowienia postępowania decyduje prezes sądu lub sąd (art. 544 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Natomiast w przypadku gdy sąd zarządził sprawdzenie okoliczności w trybie art. 97 k.p.k., to Policja jako strona ma prawo wziąć udział w czynnościach sprawdzających (art. 546 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.)²⁵.

4. UDZIAŁ POLICJI W ROZPRAWIE ODWOŁAWCZEJ

Policja bierze udział w rozprawie odwoławczej z racji posiadania statusu oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia skarbowe i związanego z tym uprawnienia do wniesienia i popierania aktu oskarżenia przed sądem (art. 121 § 1 k.k.s.). Przysługujące Policji prawo do występowania w postępowaniu odwoławczym wynika z art. 121 § 2 k.k.s., przewidującego możliwość wystąpienia

²³ H. Skwarczyński, *Udział Policji...*, op. cit., s. 99.

²⁴ Ibidem; J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 1265.

²⁵ H. Skwarczyński, *Udział Policji...*, op. cit., s. 99–100.

w toku całego postępowania, nie ograniczając tego do postępowania przed sądem pierwszej instancji ani nie warunkując dalszego udziału w sprawie od wniesienia środka zaskarżenia.

Jak wskazuje H. Skwarczyński, nawet jeśli Policja spełni wymogi określone w art. 121 § 1 k.k.s. oraz wniesie apelację od wyroku sądu pierwszej instancji, jej udział w postępowaniu odwoławczym nie jest wcale oczywisty. W Kodeksie karnym skarbowym brakuje bowiem przepisów, które gwarantowałyby udział w rozprawie odwoławczej niefinansowemu organowi postępowania przygotowawczego²⁶. Na marginesie niniejszych rozważań należy wskazać, że w odniesieniu do udziału finansowego organu postępowania przygotowawczego jako oskarżyciela publicznego w rozprawie odwoławczej stosuje się odpowiednio przepis art. 157 k.k.s. na mocy art. 165 k.k.s., co po raz kolejny uwidacznia braki ustawodawcze w zakresie udziału w procesie karnym skarbowym niefinansowych organów postępowania przygotowawczego.

W związku z tym niezbędne staje się odwołanie do regulacji Kodeksu postępowania karnego, ściślej, do art. 450 § 1 k.p.k., stanowiącego, że udział w rozprawie prokuratora jest obowiązkowy, udział zaś innych stron jest obowiązkowy, o ile prezes sądu lub sąd uzna to za konieczne (art. 450 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Należy się zgodzić z poglądem T. Grzegorzcyka, który zauważa, że jeśli ustawa nadaje uprawnienia prokuratora jedynie finansowemu organowi postępowania przygotowawczego i to w zakresie wynikającym z art. 122 § 1 k.k.s. oraz przy spełnieniu wymaganych tam warunków, to inny oskarżyciel publiczny może przed sądem korzystać jedynie z takich uprawnień, jakie ustawa przypisuje „oskarżycielowi” lub „stronie”²⁷.

W konsekwencji Policja jako oskarżyciel publiczny w sprawie o wykroczenie skarbowe będzie występowała w świetle art. 450 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. jako inna strona. Udział zaś innej strony nie jest obowiązkowy, chyba że prezes sądu lub sąd uznają to za konieczne. Nie oznacza to, że udział w rozprawie apelacyjnej Policji zależy jedynie od uznania prezesa sądu lub sądu, gdyż od tych podmiotów zależy tylko, czy udział ten będzie obowiązkowy, czy nie. W pozostałym zakresie udział ten jawi się jako uprawnienie strony²⁸. W piśmiennictwie wskazuje się, że uprawnienie do udziału w rozprawie odwoławczej innych stron nie wynika wprost z art. 450 § 2 k.p.k., ale wniosek taki wyprowadza się *a contrario* z art. 450 § 3 k.p.k. Skoro bowiem niestawiennictwo należycie zawiadomionych o rozprawie odwoławczej stron, obrońców lub pełnomocników nie tamuje rozpoznania sprawy, to brak należytego zawiadomienia, skutkujący niestawiennictwem stron, ich obrońców i pełnomocnika uniemożliwia jej rozpoznanie²⁹.

²⁶ Ibidem, s. 97.

²⁷ T. Grzegorzcyk, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 512.

²⁸ S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze w nowym kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997, s. 133.

²⁹ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, tom II*, Warszawa 2000, s. 613; H. Skwarczyński, *Udział Policji...*, op. cit., s. 98.

5. INNE UPRAWNIENIA POLICJI W POSTĘPOWANIU KARNYM SKARBOWYM

Ważnym przepisem, który uprawnia Policję do dokonywania innych czynności w dochodzeniu karnym skarbowym, jest art. 150 § 3 k.k.s., przyznający Policji, a także Straży Granicznej, Służbie Celno-Skarbowej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu i Żandarmerii Wojskowej prawo do czynności tam wymienionych, czyli tych z art. 75 § 2 k.p.k. oraz art. 285 § 2 k.p.k. Z przepisu art. 150 § 3 k.k.s. wynika także, że gdy postępowanie przygotowawcze prowadzone jest przez naczelnika urzędu celno-skarbowego, to może on zwrócić się do każdego z niefinansowych organów postępowania przygotowawczego oraz do Służby Celno-Skarbowej z wnioskiem o dokonanie czynności z art. 75 § 2 i art. 285 § 2 k.p.k. Natomiast gdy postępowanie przygotowawcze prowadzone jest przez inny niż naczelnik urzędu celno-skarbowego finansowy organ postępowania przygotowawczego, może zwrócić się z wnioskiem o dokonanie czynności z art. 75 § 2 i art. 285 § 2 k.p.k. jedynie do Policji.

Policja, a także Straż Graniczna, Służba Celno-Skarbowa, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne i Żandarmeria Wojskowa posiadają również uprawnienie do zatrzymania osoby podejrzanej (art. 244 § 1 k.p.k. w zw. z art. 150 § 4 k.k.s.). Jeżeli w toku postępowania prowadzonego przez jakiegokolwiek finansowy organ postępowania przygotowawczego wystąpi konieczność zatrzymania osoby podejrzanej, to w razie spełnienia przesłanek określonych w art. 244 § 1 k.p.k. organ ten powinien zwrócić się do Policji lub innego organu wymienionego w § 4 art. 150 k.k.s. z wnioskiem o zatrzymanie osoby podejrzanej, z tym że możliwość taka występuje jedynie w postępowaniu w sprawie o przestępstwo skarbowe³⁰.

Ponadto na Policji, w wypadkach określonych w ustawie, spoczywa obowiązek wykonywania poleceń sądu lub prokuratora (art. 93 § 4 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.), a w sytuacji określonej w art. 122 § 1 pkt 1 k.k.s. – również finansowego organu postępowania przygotowawczego. Podstawą takiego polecenia jest np. art. 327 § 3 k.p.k. w zw. z art. 122 § 1 pkt 1 k.k.s., przewidujący możliwość zlecenia Policji niezbędnych czynności dowodowych w celu sprawdzenia okoliczności uzasadniających wydanie takiego postanowienia przed wydaniem postanowienia o podjęciu lub wznowieniu postępowania.

Polecenia Policji, w granicach określonych w ustawie, może również wydawać organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego (art. 15 § 1 k.p.k. w zw. z art. 122 § 1 pkt 2 k.k.s.). Egzemplifikacją tego jest przywoływany wyżej art. 327 § 3 k.p.k., dający możliwość zlecenia Policji dokonywania sprawdzeń, tym razem przez organ nadrzędny nad finansowym organem postępowania przygotowawczego. Takie uprawnienie organów nadrzędnych nad finansowym organem postępowania przygotowawczego nie występuje w wypadku postanowień o umorzeniu, zatwierdzonych przez prokuratora, gdyż wówczas to prokurator nadrzędny będzie podejmował decyzję o wznowieniu postępowania

³⁰ J. Skorupka, *Komentarz do wybranych...*, op. cit., teza 6 i 7 do art. 150.

i prawo wydawania poleceń Policji, w przewidzianym przepisem zakresie, będzie przysługiwało prokuratorowi, a nie organowi nadrzędnemu nad finansowym organem postępowania przygotowawczego³¹.

6. WNIOSKI

Studium nad problematyką udziału Policji w jurysdykcyjnym postępowaniu karnym skarbowym doprowadziło do następujących wniosków.

1. Policja, będąc oskarżycielem publicznym w sprawach o wykroczenia skarbowe, ma wiele uprawnień wynikających zarówno z przepisów procedury karnej – np. prawo do odczytania aktu oskarżenia (art. 385 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s. oraz art. 157 k.k.s.), jak i z przepisów Kodeksu karnego skarbowego – np. prawo zadawania pytań osobie przesłuchiwanej (art. 160 k.k.s.) oraz prawo zabrania głosu po zamknięciu przewodu sądowego (art. 162 k.k.s.).
2. Udział Policji w roli oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia skarbowe w ogóle nie będzie miał miejsca, jeśli z aktem oskarżenia wystąpi prokurator (art. 121 § 1 k.k.s.).
3. W odniesieniu do udziału Policji w rozprawie w sprawach o wykroczenia skarbowe brakuje regulacji prawnej, w której ten udział byłby bezpośrednio przewidziany, co trzeba poddać krytyce i postulować uchwalenie stosownego przepisu, chociażby analogicznego do art. 157 k.k.s., który normuje te kwestie w sposób wyczerpujący w odniesieniu do finansowych organów postępowania przygotowawczego. W stosunku natomiast do Policji i Straży Granicznej należy opierać się wyłącznie na art. 121 § 2 k.k.s., przyznającemu im uprawnienie do wystąpienia w charakterze oskarżyciela publicznego w postępowaniu przed sądem w sprawach o wykroczenia skarbowe. Z kolei z art. 157 § 1 i 2 k.k.s. można wywieść, iż w przypadku wniesienia aktu oskarżenia przez Policję w postępowaniu sądowym w sprawie o wykroczenia skarbowe nie bierze już udział finansowy organ postępowania przygotowawczego.
4. Analiza przepisów art. 155 § 1 i 2 k.k.s. oraz art. 157 § 2 k.k.s. doprowadziła do udowodnienia tezy, że ustawodawca nie przewidział uprawnienia do wniesienia i popierania oskarżenia w sprawie o przestępstwa skarbowe przez Policję.
5. Policji posiadającej status oskarżyciela publicznego wyłącznie w sprawach o wykroczenia skarbowe przysługuje prawo składania środków zaskarżenia, co wiąże się z tym, że została ona wyposażona jako strona w uprawnienie do wniesienia środka odwoławczego od orzeczenia wydanego w I instancji (art. 425 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.).
6. Z uwagi na fakt nieuchwalenia przepisu regulującego kwestię organu właściwego do rozpoznania zażaleń na postanowienia, zarządzenia, czynności, a także brak czynności niefinansowego organu postępowania przygotowawczego, w tym Policji, stosuje się art. 465 § 3 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s., z którego

³¹ H. Skwarczyński, *Udział Policji w postępowaniu karnym skarbowym*, „Przegląd Policyjny” 2001, nr 3, s. 121–122.

wynika, że postanowienia niefinansowych organów postępowania przygotowawczego podlegają zaskarżeniu do prokuratora sprawującego nadzór nad tym postępowaniem.

7. Policji przysługuje prawo złożenia sprzeciwu od wyroku nakazowego (art. 506 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.) oraz prawo do złożenia wniosku o wznowienie postępowania (art. 542 § 1 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.). Policja została jednak pozbawiona uprawnienia do wniesienia kasacji, co jest rozwiązaniem słusznym ze względu na niewielką wagę spraw o wykroczenia skarbowe, nieadekwatną do rangi tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia.
8. Udział Policji jako oskarżyciela publicznego w sprawach o wykroczenia skarbowe sprowadza się do występowania w nich w roli innej strony na podstawie art. 450 § 2 k.p.k. w zw. z art. 113 § 1 k.k.s.
9. Policji przysługują także inne uprawnienia w postępowaniu karnym skarbowym, przede wszystkim te wskazane w art. 150 § 3 k.k.s.

BIBLIOGRAFIA

- Grzegorzczak T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2001.
- Grzegorzczak T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2009.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, tom II*, Warszawa 2000.
- Kardas P., Łabuda G., Razowski T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2017, Lex.
- Kardas P., Łabuda G., Razowski T., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Kmieciak R., *Glosa do postanowienia SN z dnia 1 lipca 1999 r.*, OSP 2000, z. 2.
- Kurzępa B., *Glosa do uchwały SN z 16 listopada 2000 r.*, OSP 2001, nr 4.
- Sepiolo-Jankowska I., *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2017.
- Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Skorupka J., *Komentarz do wybranych przepisów Kodeksu karnego skarbowego*, Warszawa 2020, Lex.
- Skwarczyński H., *Udział Policji w postępowaniu karnym skarbowym po nowelizacji k.k.s.*, „Przegląd Policyjny” 2006, nr 2.
- Skwarczyński H., *Udział Policji w postępowaniu karnym skarbowym*, „Przegląd Policyjny” 2001, nr 3.
- Skwarczyński H., *Uprawnienia Straży Granicznej w postępowaniu o przestępstwa i wykroczenia skarbowe*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2003, nr 3.
- Stefański R.A., *Postępowanie przed powszechnym sądem pierwszej instancji w sprawach karnych skarbowych*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 5.
- Tużnik M.R., *Postępowania szczególne w postępowaniu karnym skarbowym*, Warszawa 2013.
- Wilk L., Zagrodnik J., *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Wilk L., Zagrodnik J., *Prawo i proces karny skarbowy*, Warszawa 2019.
- Zabłocki S., *Postępowanie odwoławcze w nowym kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997.
- Zgoliński I. (red.), *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Warszawa 2018.

UDZIAŁ POLICJI W JURYSDYKCYJNYM POSTĘPOWANIU KARNYM SKARBOWYM

Streszczenie

Niniejszy artykuł stanowi próbę przybliżenia udziału Policji jako niefinansowego organu postępowania przygotowawczego w jurysdykcyjnym postępowaniu karnym skarbowym. Kluczową część opracowania poświęcono rozważaniom o uprawnieniach Policji w postępowaniu jurysdykcyjnym w procesie karnym skarbowym, ograniczając je do spraw o wykroczenia skarbowe z uwagi na fakt przyznania Policji statusu oskarżyciela publicznego jedynie w tej kategorii spraw. W publikacji omówiono także problematykę środków zaskarżenia przysługujących Policji oraz jej udziału w rozprawie odwoławczej. Artykuł zawiera ponadto charakterystykę innych czynności w postępowaniu karnym skarbowym do których uprawniona jest Policja. Publikację kończą wnioski.

Słowa kluczowe: Policja, oskarżyciel publiczny, wykroczenia skarbowe, uprawnienia, postępowanie jurysdykcyjne

POLICE PARTICIPATION IN A JURISDICTIONAL FISCAL-PENAL PROCEEDING

Summary

The article is an attempt to explain the participation of the Police, as a non-fiscal body involved in a preparatory proceeding, in the jurisdictional fiscal-penal proceeding. The main part of the paper is devoted to the entitlements of the Police in a jurisdictional proceeding in the fiscal-penal procedure that are limited to cases concerning fiscal misdemeanours because of granting the Police the status of a public prosecutor in this category of cases. The article also discusses the issue of prosecution measures that the Police have and their participation in an appellate proceeding. In addition, the article discusses the characteristics of other activities in a fiscal-penal proceeding that the Police can carry out. The paper ends with conclusions.

Key words: Police, public prosecutor, fiscal misdemeanours, entitlements, jurisdictional proceeding

Cytuj jako: Tużnik M. R., *Udział policji w jurysdykcyjnym postępowaniu karnym skarbowym*, „Ius Novum” 2021(15) nr 1, s. 139–151. DOI: 10.26399/iusnovum.v15.1.2021.08/m.r.tuznik

Cite as: Tużnik, M. R., (2021) ‘Police participation in a jurisdictional fiscal-penal proceeding’. *Ius Novum* (Vol. 15) 1, 139–151. DOI: 10.26399/iusnovum.v15.1.2021.08/m.r.tuznik

